

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete
15 högskolepoäng

Ett estetiskt hus

-Vilka vinster ligger i en samlokalisering
av de olika estetiska inriktningarna?

A House of all Arts

-What is there to gain from a common location?

Anette Isberg Rozijn

Malmö Högskola

Lärarytbildningen, 90hp

Skolutveckling och ledarskap

Sammanfattning

Isberg Rozijn, Anette (2009). Ett estetiskt hus. Vilka vinster ligger i en samlokalisering av de olika estetiska inriktningarna? (**A House of all Arts. What is there to gain from a common location?**) Skolutveckling och ledarskap, Lärarytbildningen, Malmö Högskola.

Syftet med följande arbete är att undersöka hur man kan förstärka det estetiska programmet bild och formgivnings status och på så sätt höja antalet sökande elever på lokal nivå. De fyra nationella inriktningarna av estetiska programmet är idag geografiskt splittrade i vår stad.

Kan man påvisa positiva aspekter av att samlokalisera alla de fyra inriktningarna på estetiska programmet? Är det viktigt att erbjuda blivande gymnasieelever programmet bild och formgivning?

På teoretisk nivå ger arbetet en översikt av tidigare forskning om vikten av de estetiska ämnena för dagens och morgondagens samhälle. Litteratordiskussionen ger även en inblick i det intrikata förhållandet mellan estetiska ämne, flerstämmighet, kreativitet och demokrati ur ett sociokulturellt perspektiv. Med hjälp av intervjuer med lärare från respektive inriktningar och skolor ville jag se om det fanns stöd och underlag för en samlokalisering av de fyra nationella inriktningarna på estetiska programmet.

Kort sammanfattat skulle en samlokalisering förvaltd på rätt sätt, i rätt lokaler och med rätt geografisk placering vara till stor fördel för alla blivande elever på en sådan skola. De pedagogiska vinsterna och förutsättningarna skulle öka till fördel för både elever och lärare. Ett multi- och intermodalt skolklimat, med alla dess positiva aspekter, skulle ha bättre förutsättningar. Ett estetiskt hus som tillåter sig bli en produktions- och presentationsplats för kultur kan också bli en bas för utåtriktad aktivitet och på så sätt minska klyftan mellan skola och samhälle.

Nyckelord: Estetiska programmet bild och formgivning, samlokalisering, det vidgade textbegreppet, estetiska ämnes betydelse, estetik och demokrati, skolkultur, kreativitet

*“Jag vet vilken dynamik och vilken kraft det finns i ungdomar,
när det finns duktiga lärare runt omkring dem,
som stöttar dem och hjälper dem på vägen.
Det är enorma krafter som man släpper loss.”*

Informant C.

FÖRORD

Jag vill passa på att tacka samtliga informanter som deltagit i mina intervjuer och därmed möjliggjort detta arbete. Samtliga informanter visade prov på stort tålamod med mina frågor och hade möjlighet att ge mig värdefulla insikter och åsikter om det berörda ämnet. Jag vill även passa på att tacka min handledare Jan Härdig för sitt lugna agerande som bollplank och som givare av svar på olika frågor som dök upp under arbetets gång.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING.....	9
2 SYFTE.....	9
3 LITTERATUR- OCH TEORIGENOMGÅNG.....	11
3.1 Det vidgade textbegreppet som pedagogisk vinst.....	11
3.2 Estetiska ämne som betydelsegörande kunskap.....	14
3.3 Estetik och demokrati.....	18
3.4 Kultur och skola.....	19
3.5 Vikten av kreativitet.....	23
4 METOD.....	26
4.1 Val av metod.....	26
4.2 Intervjuer.....	26
4.3 Etik.....	26
4.4 Från talat ord till text.....	27
4.5 Frågor.....	27
5 RESULTAT.....	29
5.1 Samlokalisering - möjligheter och hinder.....	29
5.2 Geografi och lokal-aspekter.....	31
5.3 Pedagogiska vinster.....	31
5.4 Ett kulturellt perspektiv.....	32
5.5 Nyttan av kreativitet.....	33
5.6 Sammanfattning av resultat.....	34
6 SLUTDISKUSSION.....	36
6.1 Vad är problemet?.....	36
6.2 Samlokalisering, samarbete och samverkan.....	36
6.3 Kultur och identitet i skolan.....	37
6.4 Reella pedagogiska vinster.....	38
6.5 Den kreativa eleven.....	38

6.6 Slutsammanfattning, förslag och forskningsförslag.....	39
REFERENSER.....	41
Bilaga 1 - Frågor.....	42

1 INLEDNING

Jag har under min tid som lärarstuderande haft praktik på estetiska programmet med inriktningen bild och formgivning. Programmet finns på en större kommunal skola.

I våras stod det klart att det fanns för få behöriga sökande till programmet och man beslöt att inte starta upp en ny etta. Även elevunderlaget i den ettan som redan fanns var tunt och utgjorde lite mindre än en halv klass. Utsikterna för programmet kändes oroväckande. I dagsläget ligger inriktningen bild och formgivning som ensam estetisk inriktning och studieförberedande program på en skola med yrkesförberedande program. De andra tre inriktningarna musik, dans samt teater, ligger gemensamt på en annan kommunal skola i samma stad. Ett förslag som lagts fram är att skapa ett estetiskt hus och därmed samlokalisera alla fyra inriktningarna på det estetiska programmet. Skulle en sådan samlokalisering gynna det estetiska programmet bild och formgivning och försäkra ett större antal sökande elever i framtiden och därmed programmets överlevnad?

2 SYFTE

Det övergripande syftet med denna studie är att pröva hypotesen om det ligger några vinster i en samlokalisering av de fyra olika estetiska inriktningarna. Jag vill se vilka möjligheter, om några, ett estetiskt hus skulle kunna ge både lärare och elever, arbetsklimat och samarbete inriktningarna emellan. Jag vill se om det finns argument för ett starkt präglat estetiskt tänkande, arbetssätt och miljö i skolan. Jag kommer dels genom intervjuer med befintliga lärare på respektive skolor och dels genom teori undersöka om det estetiska ämnet är betydelsefullt som kunskap. Jag vill genom detsamma se om det går att påvisa en annan slags kunskap, en tyst kunskap, och om den i så fall har något samhällsvärde.

- Ligger det någon pedagogisk vinst i det vidgade textbegreppet som de estetiska ämnena kan uppfylla?
- Vilken betydelse har en estetisk kunskaps process?
- Varför är det viktigt med kultur i skolan?
- Vad ligger i begreppet elevdemokrati och vad har det med de estetiska ämnena att göra?
- Är det viktigt med en kreativ miljö och ett kreativt tankesätt?

Jag hoppas i min diskussion finna svar på om ett estetiskt hus skulle ge programmet bild och form en mer meningsfull och tydligare profilering.

Jag hoppas även finna en slutsats om ett estetiskt hus skulle förstärka det estetiska programmets roll och profil i dagens multimodala samhälle. Skulle ett sådant sammanhang lyfta estetiska programmet bild och formgivning anseende och status och på så sätt attrahera fler sökande?

3 LITTERATUR- OCH TEORIGENOMGÅNG

3.1 Det vidgade textbegreppet som pedagogisk vinst

Enligt det vidgade textbegreppet förmedlas inte kunskap endast genom språket.¹

På skolverkets hemsida kan man läsa följande om det vidgade textbegreppet i kursplanerna för ämnena bild och svenska. ”Bilder uppträder i samverkan med andra uttrycksformer som till exempel tal, text och musik inom ramen för ett vidgat textbegrepp.”²

I ämnet svenska skrivs följande:

Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan kan ske även genom avlyssning, drama, rollspel, film, video och bildstudium. Ämnet utvecklar elevens förmåga att förstå, uppleva och tolka texter. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.³

I dagen samhälle och skola ses det vertikala/hierarkiska medieringsbegreppet skriftspråket, som den mest betydelsefulla medieringen. Ett horisontellt medieringsbegrepp som beaktar olika medieringsfunktioner skulle bättre täcka in den mångfald av de medieringsprocesser vi alla möter i vår vardag och belysa den diskrepans som råder mellan skolans skriftspråkkultur, medievärldens och den mångkulturella världens multimodaliteter.⁴

Man kan begrunda att livsvärlden, där vi utgår från en jag-, här- och nusituation, är människans primära kunskapskälla. Vår livsvärld är inte endast en ”yttre” verklighet, utan inkluderar såväl den som upplever som det som upplevs.

Begreppet och formeln kan aldrig ersätta livsvärlden och detta utgör således ett viktigt argument mot det vertikala/hierarkiska medieringsbegreppet.⁵

¹ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

² <http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3869/titleId/BL1010%20-%20Bild>

³ <http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3890/titleId/SV1010%20-%20Svenska>

⁴ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

⁵ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

Olika typer av kunskap och betydelse medieras i olika betydelsesystem. Man kan således hävda att kroppen, språket, musiken, bilden, datorn, föremålet och de matematiska formlerna är olika medier i vilka man skapar betydelse. I *Möten och medieringar* skriver Anders Marner följande:

Det ena mediet upphäver inte det andra; alla behövs i en intermedialitet. Språk kan skapa begrepp och underlätta reflektion. Bild kan åskådliggöra situationer. Film kan åskådliggöra händelseförlopp. Kroppen är ett nödvändig i hantverk och dans och är utöver det en nödvändig förutsättning för och även en del av medvetandet. Motsättningen mellan verbal och icke-verbal kunskap kan upplösas. Bakom begreppet tyst kunskap döljer sig ett antal olika betydelsefenomen som alla kräver en plats i betydelsebildningen.⁶

Om man till begreppet dialogicitet tillför multimodalitetsbegreppet, skulle estetiska ämne och läroprocesser bidra till att avsevärt kunna vidga skolans flerstämmighet.⁷

Enligt Skolverket avses oftast utvecklingen av tal- och skriftspråk i form av en utökad dialog mellan lärare/elev och elev/elev i skolans alla ämne, när man idag talar om flerstämmighet. För att vidare bidra med ytterligare aspekter på flerstämmighet kan man jämställa mångfalden och relationerna mellan språk, bild, design, dans och musik som kommunikativa medieringar inom skolan. Detta skulle kunna innebära att estetiska läroprocesser användes flitigare i fler av skolämnena. Olika kombinationer så som grafisk form, text och bild, musik och dans skulle kunna spela en viktig roll i skolans skapande och användande av hemsidor, utställningar, föreställningar och digitala presentationer.⁸

Om man i linje med att det vidgade textbegreppet räknar in bildkommunikationen som en typ av dialogicitet men dessutom omfattar ett vidare spektrum av medieringar så som musik, konst, drama, dans, artefakter, design skulle detta troligen innebära att information, kunskap

⁶ Marner, Anders. (2005:15): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

⁷ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

⁸ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

och upplevelser av flera olika slag kunde cirkulera och bidra till större möjligheter till ett multi- och intermodalt kulturklimat i skolan.⁹

Att få in konsten i skolan skulle kunna öppna dörrarna för det svåruttalade, det som ännu inte är formulerat, fler perspektiv och för fler undanträngda frågor.

Om arbetet i skolan ofta innehöll en mångfald av uttrycksformer och medier, skulle variationen i sig medföra att andra saker kan bli sagda.¹⁰

För att fullborda flerstämmigheten och för att innefatta en relativt fullbordad kommunikativ process, ligger det dock i dess natur att objektet, bilden eller musikstycket ska användas, betraktas eller lyssnas till och inte endast framställas enbart för sin egen skull. Det är således viktigt att beakta produktionsaspekten i de estetiska ämnena.¹¹

Det finns olika metoder att förhålla sig till kunskap. Dels på ett logiskt och rationellt vis, där saker och ting har given plats och tid. Exempel på detta kan vara samhällsvetenskaplig statistik, matematiska problem eller manualer för datorprogram.

I konsten läggs i istället en gestaltad form fram för att betraktas eller lyssnas på; en presentationell metod. Det kan handla om allt från sagor, oljemålningar, musikstycken till moderna installationer.

I ett ögonblick presenteras ett anslag och det kan ta tid att lyssna in, att tolka och förstå.

Det som särskiljer konsten från en logisk och rationell metod är att den kan innehålla flera dimensioner i tid och rum och en mångtydighet. Den kan även ge plats åt drivkrafter som känslor och upplevelser och ändå möjliggöra analys och reflektion. Även den logiska, rationella metoden kan göras mer konkret och begriplig genom gestaltade berättelser.

Utan att bli otydlig kan man låta det sagda behålla sin mångtydighet och förbli åtkomlig, genom att kombinera olika sätt att försöka säga det på.¹²

⁹ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

¹⁰ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003): *Slutredovisning av Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

¹¹ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

¹² Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) *Slutredovisning av Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

I dagens samhälle präglas vår vardag och tillvaro genomgående av olika kommunikativa teknologier och media representationer. En slutgiltig upplösning av mediafältet har skett, karaktäriserat av den digitala utvecklingen. I relation till de nya medierna och kommunikationsformerna har ett behov av andra teorier och begrepp skapats för att förstå betydelsen av utbytet mellan de informella och formella arenorna. Detta gäller även i hög grad skolan och hur den förhåller sig till hur olika estetiska kommunikativa kompetenser utvecklas och tillvaratas.¹³

Ett vidgat kunskapsbegrepp som förmår hålla samman känslor och analys, det sociala och det personliga, kunskapers innehåll och form, behövs i skolan. För att tydliggöra olika synsätt krävs en flerstämmig dialog och detta behövs i sin tur kopplas samman med kultur, estetik och lärande.

För att ett kvalificerat lärande och medborgerlig utbildning ska kunna komma till stånd, krävs en flerstämmig dialog där olika synsätt blir tydliga och de tre vidgade begreppen kultur, estetik och lärande är sammankopplade.¹⁴

3.2 Estetiska ämne som betydelsegörande kunskap

I ett syfte att ge förslag på hur skolan ska förhålla sig till konsten och det estetiska rapporteras det i nr. 1/2003, *Skolan och den radikala estetiken*, att estetiken inte bara finns inom konst, utan överallt runtomkring oss. Därför har skolan goda skäl att se om sin kultursyn och sitt estetikbegrepp, hävdar Magnus Persson, enligt Marner och Örtegren, i denna rapport. Ur samma rapport beskriver Marner och Örtegren vidare hur Jan Thavenius urskiljer tre verksamma slag av estetik. I skolans miljö finner man den modesta estetiken som kan ses som en anpassning till idéer om den goda konsten. Inom politik och ekonomi finner man marknadsestetiken, karaktäriserad av populärkulturen. Begreppen konst, offentlighet och demokrati huserar i den radikala estetiken.¹⁵

¹³ Öhman-Gullberg, Lisa. (2008): *Laddade bilder - Representation och meningsskapande i unga tjejjers filmberättande*. Stockholm: US-AB Printcenter.

¹⁴ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

¹⁵ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

Vårt samhälle är idag det mest bildtäta i historien, både vad gäller produktion, funktion och distribution av bilder. Trots detta har estetiska ämne svårt att tydliggöra den s.k. nyttan med ämnena. Istället är det oftast matematik, engelska och svenska som uppfattas som de ämne som är nyttiga för eleven.¹⁶

Kraftfulla företeelser existerar inom t.ex. medier, industriell formgivning och design i dagens samhälle. Trots detta är estetiska ämne fortfarande små och marginaliserade i skolan. I Sverige är musik och design en viktig exportvara. Bild i form av film och television exporteras i stora mängder från USA. Den industriella formgivningen har varit avgörande för internationella succéer som IKEA, Volvo och Hennes & Mauritz. Kulturellt och ekonomiskt betydande verksamheter som dessa behandlas dock inte tillfredställande i dagens skola. Det anses att Ericsson, som numera är underleverantör till andra mobilföretag som tillverkare av elektronik inne i telefoner, inte beaktat designaspekten tillräckligt och därmed kollapsat på mobiltelefonmarknaden.¹⁷

Estetiska ämne motsvaras av alltmer betydelsefulla företeelser i samhället. Olika hantverksämne skulle kunna belysa den industridesign som idag förekommer inom stora svenska företag. Ämnet musik skulle kunna behandla musikindustrin och den musikelektroniska utvecklingen. De digitala bildmedierna skulle kunna täckas upp av bildämnet.¹⁸

Design har blivit allt viktigare i samhället och inom näringslivet. Marner finner enligt propositionen *Framtidsformer* att det krävs en ökad fokusering på design i skolan. Design har blivit en konkurrensfaktor.

Enligt Marner framhålls det i *The Rise of the Creativ Class* av professorn i regional ekonomisk utveckling, Richard Florida, att kreativitetens ekonomi är den nya ekonomin. Kreativ verksamhet tillhör inte endast fritiden längre, utan präglar alltmer också yrkeslivet. Kreativiteten lyfts fram som de anställdas viktigaste bidrag.¹⁹

¹⁶ Marner, Anders & Örtengren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

¹⁹ Ibid.

Betydelsefulla kreativa verksamheter inom kultur och ekonomi belyses inte på ett tydligt sätt i skolan idag. Andra s.k. viktiga skolämne ställs före de estetiska ämnena. Med ett fokus på traditionellt hantverk och traditionella konstarter, har de estetiska ämnena anpassat sig till en marginaliserad plats. Istället borde man anta ett perspektiv som vidgar sig mot identitet, kreativitet, mediering, samhälle och samtid. Mot detta skulle man även bättre kunna koppla flerstämmighetens demokratiska aspekt och Richard Floridas koppling mellan kreativitet och arbetsliv.²⁰

Både arbetslivet och samhället kräver idag, och kanske ännu mer i framtiden, egna initiativ och kreativitet i mötet med moderna medier i olika kulturer. Detta torde göra de estetiska läroprocesserna en angelägenhet i alla ämne, såväl som de estetiska ämnena i sig.

Istället präglas fortfarande dagens skola i viss mån av industrialismens flit- och lydnadsideal, samt av den gamla skriftspråkskulturen. Kunskap finns inte endast inom skriftspråket och skolboken, utan även igenom olika medier och genrer.²¹

Sammanhang som "informationssamhället", marknaden, medierna, konsumtion och ungdomskulturen ger ungdomar nya erbjudande och möjligheter. Skolan spelar idag en mindre tydlig roll som kulturskapare och kunskapsförmedlare än för femtio år sedan. I sin redovisning *Kultur och estetik i skolan* menar Aulin-Gråhamn och Thavenius att just dessa kulturella och samhällseliga förändringar gör skolan viktigare än någonsin som mötesplats för samtal om de olika meningserbjudande som ges. Sammanhang måste ges till den information som måste sorteras, analyseras och diskuteras. Vikten av att man kan ha olika ståndpunkter och perspektiv, men att man ändå kan arbeta eller leva ihop, måste tydliggöras. För individen och samhället är mycket osäkert, mångtydigt och föränderligt, vilket är något man måste lära sig att leva med.²²

Att tro på en objektiv och från ideologi befriad kunskap är idag inte lika självklart. Kunskap kan också innehålla etik, åsikter, moral, värderingar och ideologier. Traditionell kunskap och ideologi förmedlas av medier och skola.

²⁰ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

²¹ Ibid.

²² Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

Oavsett kommunikativa genrer är både skola och medier en lärandemiljö. Man kan inte ta underhållning i medierna med en nypa salt och som en ovidkommande förströelse. I uttryck så som musik, föremål, bilder och kläder förs en kulturell kamp i ungdomskulturen. Underhållning förvandlas till ett slags ideologins slagfält. Många ungdomars värderingar avgörs idag inom underhållningens område. I *En kulturskola för alla* menar Marner och Örtegren att även underhållningens s.k. fördummande lärande är ett sorts inverterat lärande.²³

Kunskaper handlar om känslor och erfarenheter och inte endast det rationella och logiska. Det estetiska handlar om reception, reflektion och analys och inte endast om ett fritt skapande. En estetisk läroprocess är en del av en social praktik och ett perspektiv i lärandet. Den existerar inte som en isolerad del, den innebär snarare ett möte mellan ens egna och andras upplevelser, erfarenheter och kunskaper. Även andra tiders och olika samhällens framväxta och lagrade erfarenheter ryms i denna process. Ett estetisk möte sker via ett medium så som en form, en framställning, ett konstverk, en gestaltning eller en berättelse. Förutom att detta kan ge en estetisk upplevelse eller erfarenhet, kan mötet även förändra ens tankar, föreställningar och handlingar. Det har då skett en estetisk läroprocess.²⁴

Att arbeta med estetiska läroprocesser innebär att man medierar sina upplevelser, tankar, känslor och kunskaper. Man ger dem form och gör dem tillgängliga för andra. Att försöka gestalta frågeställningar kan göra dem levande, perspektivrika och gripbara. Detta gör dem även samtalbara och synliga. Genom att använda bild, texter, gestaltningar, musik och iscensättningar kan man göra kopplingar mellan personliga erfarenheter och föreställningar och andras förståelse av liknande sammanhang. Att urskilja något som kunskap och att intressera sig för dess form är vad en estetisk läroprocess handlar om. I den oupplösliga enheten mellan form och innehåll, innebär och innehåller den estetiska läroprocessen både produktion, reception och reflektion.²⁵

²³ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

²⁴ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

²⁵ Ibid.

Traditionellt sett har de estetiska ämnena haft svårt att tydliggöra den s.k. nyttan med ämnena. Av många uppfattas nytta i skolan som liktydigt med att lära eleverna svenska, engelska och matematik. Kanske kan man ge argument för de estetiska ämnenas betydelse i ett vidare sammanhang genom flerstämmighetens demokratiska aspekt, yttrandefrihetsperspektivet och Floridas arbetslivsperspektiv.²⁶

3.3 Estetik och demokrati

Det hör till skolans grundläggande uppgifter att ge eleverna “en demokratisk fostran“.

I läroplanerna finner Aulin-Gråhamn och Thavenius några demokratiska principer inskrivna – att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig.²⁷

Det estetiska är en central del av meningsskapande och kan bidra till skolans utveckling i dess kultur och kunskapssyn. Här bör även offentlighet och demokrati, yttrandefrihet, och yttrandekompetens och mottagarkompetens vara centrala begrepp.²⁸

Estetiken som social form är det frirum där saker kan prövas öppet och ifrågasättande och nya frågeställningar kan skapas. I den ständiga pågående striden om demokratin och demokratis utveckling är estetiken och konsten indragen. Det härrör också till vad skolan ska vara för plats. Skolan, som konsten och den estetiska sfären, är en del av offentligheten och bör därför vara en plats för öppen och kritisk dialog. Man kan därför säga att estetik som en social forma handlar om barns rätt att uttrycka sig i tal, skrift och med olika estetiska uttryckssätt, en slags kulturell yttrandefrihet. Skolan ska inte endast bevara och förmedla, den är en institution för lärande i den meningen att man får erfara, riskera och upptäcka nya saker och sammanhang.²⁹

Aulin-Gråhammar och Thavenius menar att estetiska läroprocesser förutsätter elevens delaktighet, nyfikenhet och yttrandefrihet. Estetiska läroprocesser förutsätter även arbeten som håller samman olika erfarenhetsformer och att dessa har en medveten pendling mellan produktion, reception och reflektion.

²⁶ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

²⁷ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

Om det finns estetiska praktiker på en skola, kan detta medföra att det blir en plats man går till med glädje. Man får bilda sig, lära sig om sig själv och världen tillsammans med andra. Man får utöva sin yttrandefrihet och utveckla sin yttrandekompetens.³⁰

Enligt Aulin-Gråhamn och Thavenius menar länskonstkonsulenten Maria Carlgren att konsten har en förmåga att vända på perspektiv och ställa frågor kring sin tid och samhälle. Den har förmåga att sätta livet, varandet och frågor kring etik och moral på sin spets.

Om konsten utvecklas till ett betydelsefullt inslag i skolan skulle detta kunna utgöra en plattform för analys och eftertanke om vår tid, en plattform för diskussioner och reflektioner och på så sätt utveckla elevers demokratiska kompetens.³¹

3.4 Kultur och skola

Marner beskriver hur arbetsgruppen Kultur i skolan hävdar i *En strategi för kultur i skolan* att ”skolan kan betraktas som vår största kulturinstitution eftersom den omfattar alla barn och ungdomar”.³²

Enligt Öhman-Gullberg menar Ziehe att dagens kultur är upplöst och fragmentarisk. De högkulturella uttrycken inkluderar vardagskulturen och det finns svårigheter i att skilja hög- och lågkultur åt. Vi växer inte längre oreflekterat in i tillhörighet och identitet. Föräldragenerationens traditioner spelar inte längre samma fundamentala roll som tidigare.³³

Åsén, enligt Öhman-Gullberg, anser att i efterkrigstiden har populärkulturella uttryck betraktats som ett hot eller i konkurrens med skolan och dess uppgift att ge barn och ungdomar tillgång till god litteratur och konst. Skolan har präglats av rädsla och avståndstagande i sitt förhållande till populärkultur. Öhman-Gullberg refererar vidare till

³⁰ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

³¹ Ibid.

³² Marner, Anders & Örtengren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

³³ Öhman-Gullberg, Lisa. (2008): *Laddade bilder - Representation och meningsskapande i unga tjevers filmberättande*. Stockholm: US-AB Printcenter.

Trondman som menar att skolprojekt i kultur och konst verkar istället domineras av västerländsk konsttradition och mindre av populärkulturella uttryck och samtidskonst.³⁴

Kultur kan inte betraktas som något som pågår vid sidan om det "riktiga" samhällslivet. Det rör vid allt från hur vi lever våra liv, hur vi skapar och förändrar sammanhang, till ekonomi och politik. Kultur är levande och skapas och förändras hela tiden av dem som lever i den och i mötet med andra kulturer. Vi har alla rätt att göra våra röster hörda och att bli lyssnade på. I skolan borde eleverna kunna få möjlighet att öva upp sin yttrandekompetens och sin mottagarkompetens. Arbetet med kultur och estetik i skolan borde handla ytterst om bildning och demokrati. Detta skulle ge eleverna en möjlighet att göra gemensamma erfarenheter, få prova på kommunikations- och uttrycksformer och att få utveckla ett gemensamt språk. I sin slutredovisning av *Kultur och skola-uppdraget* menar Aulin-Gråhamn och Thavenius att det estetiska är mer än konst. Det finns överallt inom reklam, mode, design, media, populärkultur och inom unga människors egen kultur. I detta måste skolan inta ett aktivt förhållningssätt.³⁵

Ur ett antropologisk perspektiv är kultur det sammanhang människor skapar för sina liv. I olika grupper av människor, små som stora, finns det språk, tankestrukturer, handlingar, föreställningar och värderingar. Kulturer växer, krymper och förändras inifrån men främst i mötet med andra kulturer. I detta kulturbegrepp kan man således tala om mångkultur, urbana kulturer, skolkulturer, ungdomskulturer osv. Skolan bidrar till att förmedla, skapa och bevara kultur och är en kultur i sig.

I sociokulturell betydelse ligger begreppet skolkultur nära begreppet skolmiljö. Olika grupper av människor möts i skolan i olika sociala praktiker.³⁶

I en proposition om ny lärarutbildning ska det ingå i läraruppgiften att verka i ett samhälle präglad av etnisk och kulturell mångfald. Krav på förståelse och respekt för olika kulturella identiteter har ökat genom migrationen. Med detta följer krav på en vidgad sociokulturell kompetens hos alla medborgare för att kunna möta nya språkliga, etniska och religiösa grupper. Att tillsammans utveckla förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och

³⁴ Öhman-Gullberg, Lisa. (2008): *Laddade bilder - Representation och meningsskapande i unga tjejers filmberättande*. Stockholm: US-AB Printcenter.

³⁵ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

³⁶ Ibid.

värderingar främjar en medvetenhet och delaktighet som ger en trygg identitet. Som lärare bör man följaktligen sträva efter att arbeta med kulturerfarenheter och kulturmöten. Det estetiska i skolan ska integreras så att konstnärliga och gestaltande arbetsmetoder blir en kunskapsväg i skolans vardagliga arbete och öppna dörrar mellan kulturliv och skola.³⁷

I *En kulturskola för alla* menar Marner och Örtegren att skolan som institution medför en tröghet som gör att skillnaden mellan det som finns innanför skolan och det som finns utanför har blivit ett problem. Skolan har blivit för isolerad från vårt övriga samhälle. Det kan hävdas att det lärandet som sker utanför skolan är mer effektivt än det som sker inom skolan. Elevers livsvärld är inte synlig i skolan och det kan därför medföra svårigheter för elever att appropriera den kunskap som oftast endast presenteras för dem.³⁸

För att skolan ska hänga med i samhällsutvecklingen och ungdomskulturen krävs det att med moderna och digitala medieringar koppla kroppen till olika medierande redskap. Detta betyder att skolan måste våga ta sig an mediernas och estetikens område. De estetiska ämnena kan medverka till att finna normer och stödja värderingar och därmed medverka i skolans fostrande uppgifter i t.ex. etiska och demokratiska frågor. Som individ måste man kunna hantera information av olika slag och att "bli en väljare och inte en sväljare". Detta påvisar att estetiska ämne har en kulturorienterande uppgift som också visar dess sociala betydelse.³⁹

Det verkar på ett olyckligt sätt ha skapats en klyfta mellan skola, konst- och kulturliv. Enligt en sådan uppfattning kan lärande inte äga rum inom konstnärlig verksamhet. Lärandet ses istället som kunskaper hämtat från skolböcker och förmedlat av lärare. Det sker ingen samverkan mellan vetenskapliga och estetiska ämne. Estetiska ämne förblir marginaliserade. Sett ut ett mångfalds- och delaktighetsperspektiv blir kultur- och identitetsfrågor allt viktigare. En fortsatt marginalisering av estetiska ämne skulle därför kunna bidra till att skolans relevans minskar, både för elever och morgondagens samhälle.

³⁷ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen

³⁸ Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

³⁹ Ibid.

Kreativitet och eget initiativ i mötet med moderna medier och olika kulturer är vad samhället och yrkeslivet kräver idag och kanske i ännu högre grad i framtiden. Trots detta är skolan fortfarande starkt präglad av skriftspråkskulturen och industrialismens flit- och lydnadsideal.⁴⁰

Enligt Aulin-Gråhamn och Thavenius skulle det genom en ny kulturpolitik och ett nytt bildningsuppdrag ge skolan en viktigare roll som demokratisk offentlighet för unga människor i ett kulturellt heterogent samhälle. De menar att skolan behöver vidga sitt begrepp vad gäller kunskap, kultur och estetik och att dessa tre begrepp måste hållas samman och utvecklas mot en bakgrund av kulturella förändringar i samhället.

Med hjälp av olika estetiska uttryck skapar man och förändrar den kultur man lever i. Kultur är inte endast något man ärver. I ett brett antropologiskt begrepp är kultur något som innefattar det estetiska och det estetiska innefattar mer än bara konst.⁴¹

Framförallt i västvärlden idag är man självreflexiv och intresserad av sitt eget kulturbyggande och dess förändrande. Kultur handlar idag grundläggande om hur vi tänker, vilka steg vi tar, hur vi ser på oss själva och våra sociala sammanhang. Vi uppfattar inte längre kultur som något vid sidan om eller som en överbyggnad på det sociala och det ekonomiska.

Det har blivit mindre viktigt att förändra strukturer och mer viktigt att forma och förändra kulturer, eftersom dessa ingriper i människors liv från början till slut och är en del av människan själv. Kultur och identitet är föränderliga och är resultat av relationer, positioner, förhandlingar och personliga val (eller köp) och är segare än strukturer och organisationer. Arbetsmarknaden ser annorlunda ut idag och har en starkare inriktning mot mediering och information. Skolan står i allt starkare konkurrens med medier och sociala sammanhang, men är fortfarande indragen i människors kulturbyggande och identitetsutveckling. Eftersom skolans uppdrag handlar om att förmedla kunskap, får man fråga sig vad det är som ska läras och vilka kompetenser som ska utvecklas. Skolans roll förändras genom de unga människorna som går där och av samhället runt omkring.⁴²

⁴⁰ Marner, Anders & Örtengren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

⁴¹ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

⁴² Ibid.

3.5 Vikten av kreativitet

Ordet kreativitet betyder att skapa eller att frambringa. Kreativitet kan betyda att man bryter med det man brukar göra och tänka. Man kan använda sin kreativitet till att se världen ur en annan synvinkel eller från en annan synpunkt. Att vara kreativ kan vara att variera sitt sätt att lösa problem och att uttrycka sig på. Om en idé är nyttig, ny och genomförbar kallas den kreativ.⁴³

Alla upplever vi brister, problem och behov. Grunden till förändringar ligger i de varierande problemen som existerar i olika grupper, klasser, kön och generationer. Uppfinningar, kreativitet och olika projekt hämtar sina uttryck från olika intressen, positiva som negativa. En teknisk innovation skulle inte vara intressant om det inte fanns ett behov av den. Drömmar om det som inte finns tillgängligt just nu, ibland nedsättande kallat för fantasier, är det som snart kan förverkligas och skapas genom att hitta en kreativ lösning på problemet.⁴⁴

En viktig del av ett kreativt livsprojekt är att förverkliga sig själv, att söka sig utanför det redan bestämda och skapa sina egna regler. Att gestalta våra egna liv och förverkliga sig själv är viktigt för att motverka tråkiga rutiner. Man kan därför säga att kreativitet också är kopplat till demokrati. Att styra över sitt eget liv är att öka måttet av såväl demokrati som kreativitet. Vår vardag präglas av kreativitet när vi löser problem på ett nytt sätt. Om morgondagens fantasi ska bli till en verklighet måste vi använda oss av vår kreativitet. Föremål som finns omkring oss har en gång varit fantasier, exempelvis bilar, flygplan, konstverk, hus eller datorn. Också tjänster, processer och olika system är skapade ur fantasin. Man kan säga att den värld som omger oss ger möjliga underlag, material eller platser för kreativa tankar eller handling. Kreativiteten existerar inte endast på de mest förväntade områdena så som scenen, målarduken och färgen.⁴⁵

⁴³ Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kreativitet>

⁴⁴ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

⁴⁵ Ibid.

Kreativitet tar avstamp i en given kultur och situation, där det redan föreligger ett antal normer som föreskriver t.ex. hur ett konstverk ser ut.

Kreativiteten existerat alltså inte i den fullständiga frihetens beroende, eftersom ett sådant tillstånd ej kan finnas. Vi verkar alltid kreativt mot en fond och det finns alltid en norm att bryta mot.⁴⁶

Dagens arbetsplatser förutsätter kreativitet och framväxten av informationsamhället och produktivkrafternas utveckling har medfört förändrade sociala relationer. Det förväntas ett kreativt förhållningssätt. Många icke-kreativa arbete utförs idag av maskiner, datorer och robotar. Behovet av kreativitet har ökat, medan behovet av icke-kreativitet har minskat. Det krävs ett nytt sätt att förhålla sig till kreativitet på arbetsplatsen med utvecklingen av arbetslag med eget ansvar, egen budget och krav på egna initiativ. För att hantera uppkomna situationer krävs kontinuerligt engagemang, initiativ och bra lösningar.

Trots detta premierar skolan inte kreativitet, utan har till stor del fortfarande flit och lydnad som ideal. I *Möten och medieringar* spekulerar Marner om detta kan vara en av de bidragande orsakerna till att folk bränns ut i arbetslivet.⁴⁷

Enligt Marner menar Richard Florida att andelen anställda inom lantbruk, den traditionella arbetsklassen och anställda inom serviceyrken har minskat. Däremot har antalet verksamma inom den arbetskraft som arbetar kreativt ökat dramatiskt under senare år. Florida refererar till detta som den nya ekonomin, en kreativitetens ekonomi. En iakttagelse som denna gör att skolan måste ställa sig frågan om hur man tydligare kan synliggöra kreativiteten i sin verksamhet.⁴⁸

En kreativ miljö i skolan måste också innefatta en kreativ infrastruktur. Produktionsytor och materiella resurser lägger grunden för möjligheter till kreativt arbete. Kreativa arbete i skolan skulle kunna bestå av produktion av hemsidor, skoltidningar, utställningar, filmer eller lexivisueella redovisningar.

⁴⁶ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

Detta skulle ge eleverna möjlighet att arbeta med estetiska läroprocesser inom olika ämnen och ämnesövergripande.⁴⁹

Finns det inga erfarenheter att kombinera ifrån, finns det heller ingen möjlighet till nyskapande. En ny genre kan inte skapas utan att blanda redan existerande genrer. Man kan inte säga sin mening utan språket. Man kan säga att den beprövade erfarenheten, genren och språket utgör villkor för kreativitet. Traditionen och det skapande ögonblicket utgör inte motsatser till varandra. Traditionen kan snarare ses som en trampolin att ta avstamp ifrån.⁵⁰

I en sociokulturell syn på kreativiteten sätter man inte endast fokus på kreativitet som en individuell egenskap. Den ser istället till kreativitetens utveckling mellan människor, i tänkande och skapande av objekt. Kreativitet är inte förbehållet ett litet antal genrer, utan bör istället placeras i ett socialt sammanhang. I skolan bör det finnas en prägel av kreativitet, med en kreativ infrastruktur där ständiga aktiviteter pågår. Eftersom kreativitet är socialt till sin karaktär bör infrastrukturen även bestå av produktions- och presentationsytor. Alla ämne borde vara kreativa. Detta kan ställas mot bakgrunden av att kreativitetens koppling till kulturellt förverkligande är en demokratifråga. Det kan även ställas mot bakgrunden av Richard Floridas resonemang om ett ökat behov av kreativitet i dagens och morgondagens arbetsliv.⁵¹

⁴⁹ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

4 METOD

4.1 Val av metod

Jag kommer genom min analys av insamlad material och litteratur använda mig av en explorativ metod med ett kvalitativt fokus och lokalt perspektiv. Jag har valt att intervjua två lärare från varje nationell inriktning av estetiska programmet och från vardera av de två berörda skolorna. De fyra nationella inriktningarna är bild och formgivning, musik, teater samt dans. En av anledningarna till att jag valt den explorativa, kvalitativa intervjun som forskningsmetod är att jag på lokal nivå har valt att undersöka en specifik situation på en specifik plats, nämligen det estetiska programmet med dess fyra nationella inriktningar i vår stad. Det har därför varit relevant att utforska informanternas livsvärld i lokal bemärkelse och deras relation till denna. Genom den kvalitativa forskningsintervjun ges det en möjlighet att lyssna till människor berätta om sin egen specifika arbetssituation och ta del av deras uttryckta åsikter och synpunkter.⁵² Trots att denna studie har ett lokalt perspektiv hoppas jag att undersökningen även ska kunna läsas och förstås ur ett nationellt perspektiv.

4.2 Intervjuer

Jag har försökt att följa en liknande procedur hos samtliga informanter och på så sätt få fram likartade intervjuer. Samtliga informanter har fått svara på sex olika frågor fokuserade på prövandet av teorin om en samlokalisering av de fyra nationella inriktningarna på lokal nivå. På grund av olika anledningar har tre av informanterna avvikit från intervjumönstret. Jag har i ett fall fört anteckningar under samtalets gång och i två fall fått svar via e-mail. Jag har även intervjuat en skolledare och en tredje lärare i en av inriktningarna. Jag har valt att inkludera dessa i min studie.

4.3 Etik

Jag har valt att kalla de personer jag intervjuat för informanter, då jag anser att namn och position är av mindre vikt för studiens diskurs. En möjlig problematik med anonymiteten hos informanterna är att de som har intervjuats och de som är medvetna om vilka de berörda skolorna är, skulle kunna ana informanternas identitet. Jag ser dock inte detta som

⁵² Kvale, Steinar. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

problematiskt då konsekvenserna för samtalet i intervjun och frågornas tema, borde ha ringa konsekvens och endast förstås i positiv bemärkelse. Jag har även i transkriberingen av intervjuerna bytt ut faktiska namn på skolorna när de nämns, till t.ex. *den andra skolan*, *vår skola* etc. Då staden det härrör nämns, refereras den till t.ex. *vår stad*.

Jag är medveten om att jag som blivande bildlärare och som lokalt involverad har gått in i denna studie med egna åsikter och perspektiv på det som ska undersökas, medvetet och omedvetet. Jag har försökt förhålla mig till de tre etiska aspekterna av forskarrollen Steinar Kvale skriver om i *Den kvalitativa forskningsintervjun*; det vetenskapliga ansvaret, relationen till undersökningspersonerna och mitt oberoende i min roll som forskare.⁵³ Jag har därför försökt förhålla mig neutral under samtalen med mina informanter, men jag har även premierat själva samtalet. Syftet har varit erhålla åsikter från den intervjuade och hans/hennes livsvärld i förhållande till ett specifikt ämne, med avsikten att tolka meningen i det sagda.⁵⁴ Faktum kvarstår dock att i detta finns det utrymme för möjliga undermedvetna styrningar i intervju, samtal och teori. Jag hoppas att jag har varit tillräckligt kritisk och haft med mig med ett så oberoende förhållningssätt som möjligt i min studie.

4.4 Från talat ord till text

Angående transkriberingen av intervjuerna ska man vara medveten om att den representerar en transformation från muntlig till skriftlig diskurs och att utskriftena därmed är avkontextualiserade samtal.⁵⁵ Jag hoppas dock att jag här har gjort samtliga informanter rättvisa och representerat var och en och tydliggjort deras åsikter och röster. Intervjuerna medföljer som bilaga.

4.5 Frågor

De svar jag ville ta reda på representerades av sex frågor (se bilaga). I valet av frågor koncentrerade jag mig på att ta reda på nyttan, om den nu fanns, med det estetiska programmet. Jag har här antagit att det är en allmän syn på estetiska programmet bild och formgivning, lokalt eller nationellt, som har bidragit till ett lågt antal sökande. Under ett sådant antagande blir det intressant att ta reda på om det finns vinster, annat än de rent

⁵³ Kvale, Steinar. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

fackmässiga, med programmet. Har programmet en plats i morgondagens samhälle? Om man kan påvisa detta, skulle det kunna leda till fler antal sökande? Jag ville också ta reda på om själva samlokaliseringen av de fyra nationella inriktningarna skulle kunna få en positiv inverkan på antalet sökande. Vilka möjligheter skulle kunna uppstå för de olika inriktningarna om en samlokalisering skedde? Skulle detta leda till påtagbara pedagogiska vinster för lärare och elever?

Frågorna visade sig i vissa fall vara något problematiska då de innehöll vida begrepp som t.ex. kultur och kreativitet. Istället för att agera som ämne i frågan blev dessa begrepp och betydelsen av dessa en fråga i sig. Jag fann därmed efter hand att jag justerade vissa frågor för att skapa större klarhet i syftet med frågan. En positiv motsats till den problematiken var att det stod var och en fritt att tolka dessa begrepp efter egen personlig uppfattning om begreppets betydelse, vilket också gjordes.

5 RESULTAT

5.1 Samlokalisering - möjligheter och hinder

Enligt de flesta informanterna ser man positivt på en eventuell samlokalisering av de fyra nationella inriktningarna av estetiska programmet på kommunal och lokal nivå.

Många av informanterna nämner att detta skulle öka möjligheterna för samarbete mellan de olika inriktningarna som en positiv aspekt. En samordning och samverkan skulle ge en inspiration och kunskap och en större inblick i vardera av inriktningarna.

“Det finns många och stora fördelar med det. Framför allt på det sceniska planet, att man skulle kunna ha otroligt mycket mer samarbete.”

Det samarbete som informanterna anger som en positiv möjlighet till samverkan härrör främst gemensamma produktioner av det sceniska slaget och ett utökande av kulturella kontakter. Detta anser man också skulle kunna vara ett positivt bidrag till marknadsföringen av programmet.

“Kanske en musikal, år två, eller vad det nu kan vara och då hjälps alla åt. Det är någon som är duktig på kostym, någon är duktig på mask och så är det koreografi, musik. Bild och form kanske går in och gör scenografi och rekvisita.”

I aspekten samarbete, inriktningarna emellan, föreslår en informant att en pedagogisk vinst för eleverna skulle kunna vara att de i en samproduktion får en bättre förståelse för sammanhanget och att den lilla delen man skapar själv har en funktion i en vidare bemärkelse. Elevarbete skulle kunna användas i gemensamma syfte och inte bara vara övningar. I aspekten om olika estetiska uttryck som språk tros det kunna öka möjligheten till flerstämmighet.

En informant nämner även möjligheten att på en mindre skala utnyttja en samlokalisering.

“Man kanske också skulle kunna se det i kompositionsundervisning. Det tycker jag skulle kunna vara jättespännande om man kunde jobba ihop med en bildlärare. Att man skapar dans ur bild.”

Någon nämner ytterligare en aspekt av det positiva med gemensamma produktioner i ett vidare syfte i att man kan nå en större publik för eleverna.

“Det skulle kunna öppnas fler dörrar, absolut. Jag tänker också på att fånga intresset utanför skolan. Man kanske skulle vinna mediernas intresse på ett annat sätt om man har stora uppsättningar eller att det händer större grejer om man slår ihop sig så, med estetiska inriktningar.”

De informanter som redan finns på samma skola noterar att samarbetet mellan de olika inriktningarna inte förekommer i så stor utsträckning som önskvärt. Dessa hinder uppfattas som praktiska och anses bero bl.a. på schemaläggning. Det nämns också att med ett stort antal elever och lärare blir det en situation som är svår att överblicka. Här anses det att ledningen skulle kunna hjälpa till med en planering för ämnena.

“Just schemat låser det helt. Man måste ha tillgång till eleverna från båda hållen samtidigt och det har vi inte här.”

Vissa informanter funderar på möjligheterna att hitta alternativa former till traditionell undervisning. Detta anses kunna arbetas fram med hjälp av ledningen och kollegiet.

Man är dock införstådd med att de estetiska ämnena inte får “ta över”, att det trots allt är ett studieförberedande program.

“Men så är det ju med väldigt många ämne som svenskan och andra kärnämnen. Kärnämnesbehörigheten måste ändå ligga i första hand, och det kan jag förstå, även om man går på estetiska programmet. De ska ha sin gymnasiebehörighet i första hand, det måste prioriteras. Här behövs det ett helhetstänkande som är rätt svårt att få ihop.”

5.2 Geografi och lokal-aspekter

Angående en geografisk placering av ett estetiskt hus är informanterna ense om att en central placering vore önskvärd, bl.a. för att tillgodose kommunikationsaspekten, då det är ett s.k. "fritt sök" till länets gymnasieskolor. Förslag framkommer om att man, med en central placering av ett estetiskt hus, kan utnyttja lokalerna till kvällskurser.

En geografisk isolering skulle kunna vara problematisk för skolan. Dock nämns att centraliserandet av skolor också kan leda till att andra stadsdelar utarmas.

En annan problematik som uppmärksammas är frågan om själva lokalerna som anses vara mycket viktiga. Dels anser man att det är viktigt att dessa är tillräckliga för vart och ett av inriktningarna och deras olika behov. Det nämns också att lokalerna borde vara tillräckligt stora för att undvika problem med buller och höga ljudnivåer.

Informanterna kopplar även lokalfrågan till ekonomi och politik.

"Jag tycker att de försök som har gjorts har slutat med en fråga om pengar, det blir inte pengar till nya lokaler, inga pengar till någon utbyggnad. Och något beslut från annat håll att bild och form inte ska vara ihop med oss, allt verkar vara en fråga om pengar."

5.3 Pedagogiska vinster

Att samla fler lärare som arbetar med kreativa uttryck, ser de flesta som en positiv aspekt. Man ser också möjligheten att skapa fler och varierade lokala kurser.

"Pedagogiska vinster med samplacering skulle kunna ge en totalmässig samverkan mellan pedagogerna och en stark kompetens i en lärande miljö."

Angående redan existerande kurser nämns bl.a. individuella valet. Här upplever några lärare att detta är begränsat för de elever som går den inriktning av estetiska programmet som idag ligger frångående från de andra tre. Hade denna inriktning legat med andra studieförberedande program hade t.ex. erbjudandet av språkval varit betydligt större. Även individuella val i andra estetiska ämne hade utökats till fördel för eleven.

Kurser som estetisk orientering och estetisk verksamhet har sämre möjlighet att erbjuda sina elever hela spektrumet av de olika estetiska uttryckssätten.

“En dramalärare skulle kunna gå in på våra kurser när vi har estetisk orientering eller estetisk verksamhet. Den kursen i sig ska ha musik, drama och bild. Som det är nu håller vi det begränsat till bild för att det är de kompetenserna vi har här.”

Överlag är informanterna överens om att vinsterna för eleverna är många om en samlokalisering skulle ske. Man tror t.ex. att det skulle kunna bli en samlingspunkt som stärker legitimiteten av att gå på ett estetiskt program. Det föreslås att ett igenkännande av ett större sammanhang skulle uppstå, en gruppkänsla, stolthet och trygghet, dels i sin roll som estetelev, men också i att ha ett “eget” hus för de estetiska ämnena. Detta skulle kunna medföra trivsel, kvalitet och en öppen atmosfär. Att inte endast låta det akademiska styra och att man genom det konstnärliga skapar en öppen och tolerant syn. Stimulansen och flexibiliteten anses kunna öka och ge eleverna fler infallsvinklar.

Det ges dock uttryck för reservationer i att isolera esteteleverna då man tror att det kan ge en slags enkelspårighet och att det ligger något positivt att ha en blandning av elever från olika program.

“Det känner jag här på skolan, att blandningen är väldigt bra. Det ger en öppen attityd mot alla, att man får vara som man är. Man är van att det finns några udda typer.”

En annan informant förslår:

“En förutsättning för ett estetiskt program att lyckas är att samhällsprogrammet och naturvetenskapliga programmet ligger i samma hus i en tydligt studieförberedande miljö.”

5.4 Ett kulturellt perspektiv

Ur ett kulturperspektiv anser alla att kultur i skolan, här med syftning på karaktärsämnen musik, dans, konst och teater, är viktigt för eleverna och att en annan kunskap är möjlig genom kultur. Informanterna för fram att det skulle få finnas mer utrymme för kultur i skolan. Det anses att skolan har ett ansvar att förmedla kultur till eleverna.

“Elever som aldrig går på utställningar eller på teater, aldrig läser någon kulturartikel i tidningen, det känns på något vis så synd att de inte får hjälp med att ta del av det heller.”

Många uttrycker en oro över att estetisk verksamhet ska försvinna som kärnämne. Andra påpekar att man också måste värna om ungdomars kultur i skolan och inte konservera vissa konstarter. Några informanter knyter kultur och de estetiska karaktärsämnena som viktiga faktorer för att få en del elever att orka med gymnasiet. En informant tror att de skolor som lyfter fram kultur får många intresserade elever. Ett förslag som framkommer är att låta ett estetiskt hus bli ett slags kulturellt center, öppet för samhället, där man kan uppsöka kultur på "gymnasienivå".

5.5 Nyttan av kreativitet

Under intervjuerna framkommer det att informanterna anser det viktigt med kreativitet. Man kopplar kreativitet till en nytta i alla ämne. Det anses skapa entusiasm och engagemang när kreativiteten tar sig uttryck i olika konstformer. Kreativiteten och behovet att uttrycka sig sitter djup inom varje människa. Det är grogrunden för mänsklig existens och i den skapande kreativa processen, utvecklar människan även sin humanism. Det föreslås att man har nytta av kreativitet i livets alla led och att man ska se kreativiteten i ett helhetsperspektiv och inte bara i konstnärligt skapande. Vissa informanter anser att estetelever lär sig, genom de estetiska ämnena, ett annat sätt att tänka kring problemlösningar.

"Jag har inte riktigt fått klart för mig hur man definierar det här med ett "annat sätt", men de har kreativa lösningar när man jobbar med problem. Det här med "think outside the box", där utmärker sig esteter från andra elever....."

En informant påpekar att det inte går att skapa en kreativ miljö och en helhet om man låser sig i detaljer. En kreativ miljö kan tänkas skapa en acceptans och förståelse för olika yttringar, både i sättet att tänka och sättet att klä sig, menar ett par andra informanter.

En kritik som framkommer är att kreativiteten inte premieras tillräckligt tydligt i skolan.

*"Skolan präglas av en **måste** atmosfär, där allt är inriktat på att försöka ge läraren det som man tror han/hon vill ha. Kreativiteten förutsätter självständighet. Detta är en bristvara i skolan. Men något man skriker efter i samhället utanför skolan."*

Informanterna känner att kreativitet är viktigt för det blivande arbetslivet och att det hänger ihop med social förmåga och social kompetens. Kreativiteten kan övas upp och ses som att gå in i en process av problemlösning med olika infallsvinklar. Flera informanter nämner den positiva inverkan deras respektive karaktärsämne kan ge för yrkeslivet, annat än den faktiska fackkunskapen. Något som nämns är t.ex. rytmik och teater som kan främja förmågan att få ihop folk och få dem att samarbeta. Teater eleverna anses få en utökad empatisk förmåga och därmed få lätt att bemöta och handskas med människor. En informant anser att teaterundervisning utvecklar elevens läsförmåga, intellekt, fysik, kondition, känsloliv, mod och tron på sig själv och sin förmåga.

“De (eleverna) har så mycket idéer och fantasier, initiativförmåga, de har så mycket andra egenskaper som behövs därute. De estetiska eleverna var verkligen uppskattade sedan i arbetslivet.”

Vidare nämns att musikelever kan tänkas skaffa sig värdefull övningsdisciplin genom ämnet musik. Eleverna lär sig planera sitt arbete och skaffa sig rutiner för hur man övar in kunskaper. Disciplinen kan sedan visa sig i t.ex. ensemblespel, där man även lär sig samarbete och vikten av ens egen roll i grupp. Musikelever anses även, genom musiklyssning, öva upp sin lyhördhet och förmågan att aktivt kunna lyssna på något. Andra positiva aspekter som nämns är den utvecklade kommunikativa förmågan och att kunna framträda inför publik. Dock framförs en önskan från många av informanterna att man önskar ett närmre samarbete med näringslivet och att få en tydligare koppling mellan arbetsliv och skola. Skolans värld bör inte upplevas som alltför stängd.

“Ett ökat samarbete med näringslivet på ett kunskapsförmedlande sätt skulle vara önskvärt.”

5.6 Sammanfattning av resultat

Ur resultatet kan man sammanfatta att informanterna är positivt inställda till en samlokalisering av de fyra nationella inriktningarna på estetiska programmet. Detta skulle kunna utöka samarbetet mellan de olika inriktningarna på ett positivt sätt både för lärare och elever. De pedagogiska vinsterna och kvalitén på undervisningen skulle öka. Man oroar sig

dock för det rent schematekniska. Det framgår att det är en organisatorisk fråga om samarbete ska lyckas, vara möjligt och skapa betydelse för eleverna. De reservationer som framförs är faran i att isolera estet eleverna och att detta kan frammana enkelspårighet. Man tror överlag att en centralisering av en sådan skola är nödvändig, framförallt ur en kommunikationsaspekt. Angående själva lokalerna menar man att de är viktiga och måste möta varje inriktnings behov. Informanterna ser nytta av att främja kultur i skolan och anser att en kreativt miljö är viktigt. Kreativiteten anses också vara viktig, inte endast som en del av fackkunskapen, men att den även ger andra värdefulla kvaliteter i yrkeslivet. Det finns en önskan om ett närmre samarbete med näringslivet

6 SLUTDISSKUSSION

6.1 Vad är problemet?

Det kommunala estetiska programmet bild och formgivning lider av ett lågt antal sökande elever. Programmet ligger som ensamt studieförberedande program tillsammans med andra yrkesförberedande program. De tre andra inriktningarna på estetiska programmet; musik, teater samt dans, ligger tillsammans på en annan kommunal skola. Det känns relevant och naturligt att fråga sig om programmet bild och formgivning hade vunnit på att samlokaliseras med de andra inriktningarna och därmed ökat antalet sökande till programmet. Är programmet oattraktivt på lokal nivå för att det inte ligger i en tydligt studieförberedande miljö? Om en samlokalisering skulle ske bör det utredas vad eleverna skulle vinna på det och vilka pedagogiska vinster det skulle erbjuda. Vilken slags nytta skulle inriktningarna kunna ha av varandra? Det är även viktigt att utreda och motivera om det behövs ett program som bild och formgivning. Kan det vara så att programmet upplevs som ett oattraktivt alternativ p.g.a. en otydlig profilering där man har svårt att redogöra nyttan med de estetiska ämnena i förhållande till näringslivets behov? Hur kan man propagera och validera nyttan med det estetiska programmet bild och formgivning?

6.2 Samlokalisering, samarbete och samverkan

I de genomförda intervjuerna med lärare från de olika inriktningarna och bägge berörda skolor framgår det tydligt att man ser positivt på en samlokalisering. Det som nämns som en positiv aspekt är bl.a. möjligheten till samarbete, inriktningarna emellan. Detta tros kunna leda till en samverkan som i sin tur kan inspirera, ge kunskap och en större inblick i respektive inriktning. Om man som Marner och Örtegren i *En kulturskola för alla* beaktar att dagens samhälle är i allra högsta grad multimodalt, så borde detta speglas även i skolan, genom bl.a. ämnesövergripande intermodala projekt.⁵⁶

Ett estetiskt hus skulle kunna erbjuda sina elever en reell möjlighet att ta del av ett mer horisontellt medieringsbegrepp och därmed erbjuda eleven en bättre täckning på den

⁵⁶Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

mångfald av medieringsprocesser vi möter i vår vardag. Om man pratar om ett vidare spektrum av medieringar så som drama, konst, musik, dans, design och artefakter kan man hävda att detta skulle innebära att information, kunskap och upplevelser av flera olika slag kan cirkulera och bidra till ett mer multi- och intermodalt kulturklimat i skolan.⁵⁷

Ett samarbete inriktningarna emellan skulle kunna ge eleverna en bättre förståelse för själva sammanhanget, och därmed ge en ökad betydelse av undervisningen. Elevarbete skulle kunna användas i gemensamma syfte och inte bara vara övningar. Detta skulle även bejaka produktionsaspekten, då det ligger i de estetiska ämnenas kommunikativa process att inte endast framställas för sin egen skull. Objektet, bilden, framträdandet eller musikstycket ska användas, betraktas eller lyssnas till.

I intervjuerna framkommer även att samverkan kring produktioner av olika slag troligtvis skulle kunna leda till att man når ut till en större publik och kunna skapa ett större medialt intresse. Även detta skulle vara en vinst för eleverna, skapa mening och skapa verkliga situationer att förhålla sig till. Ett estetiskt hus skulle därmed kunna bli en produktions- och presentationsplats för kultur och dessutom en bas för utåtriktad aktivitet.

6.3 Kultur och identitet i skolan

Sett ur ett mångfalds- och delaktighetsperspektiv blir kultur- och identitetsfrågor allt viktigare.⁵⁸ I denna aspekt skulle ett estetisk hus kunna erbjuda många möjligheter. Samtliga informanter anser att kultur i skolan är viktigt och att skolan har ett ansvar att förmedla kultur till eleverna. Om det ska ingå i läraruppgiften att verka i ett samhälle präglad av kulturell mångfald bör det strävas efter att arbeta med kulturerfarenheter och kulturmöten.

Att utveckla förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar främjar medvetenhet och delaktighet som ger en trygg identitet. Att integrera det estetiska i skolan så att konstnärliga och gestaltande arbetsmetoder blir en kunskapsväg torde kunna öppna dörrarna mellan kulturliv och skola på ett positivt sätt. Skolan handlar om att förmedla kunskap och man måste därför fråga sig vad det är som ska läras och vilka kompetenser som ska utvecklas.⁵⁹

⁵⁷ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

⁵⁸ Marner, Anders & Örtengren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

⁵⁹ Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003) Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö:Reprocentralen.

Om skolan inte ska bli allt för isolerad från samhället måste elevernas livsvärld synliggöras. Skolan måste därför ta sig an mediernas och estetikens område. Estetiska ämne kan medverka till att finna normer, stödja värderingar och därmed medverka i skolans fostrande uppgifter i etiska och demokratiska frågor. Estetiska ämne har således en kulturorienterande uppgift som även visar dess sociala betydelse.⁶⁰

6.4 Reella pedagogiska vinster

En samplacering av inriktningarna skulle kunna erbjuda en samverkan mellan pedagogerna och erbjuda en stark kompetens i en lärande miljö. Urvalet av individuella val för de elever som idag går på inriktningen bild och form skulle öka. Med tillgång till fler pedagoger i andra estetiska ämne skulle detta erbjuda bättre undervisningsmöjligheter och tillgång till fler estetiska uttryckssätt. De kunskapsmässiga fördelarna med estetiska läroämne ligger bl.a. i att de i sitt vidgade textbegrepp kan främja flerstämmigheten i skolan. Mångfalden och relationerna mellan språk, bild, design, dans och musik som kommunikativa medieringar inom skolan kan jämföras som ytterligare aspekter på flerstämmighet. Anders Marner menar att alla dessa olika medier behövs i en intermedialitet och kan upplösa motsättningarna mellan verbal och icke verbal kunskap. Begreppet tyst kunskap innehåller ett antal olika betydelsefenomen som också kräver en plats i betydelsebildningen.⁶¹

Exempelvis kan dans ge en ökad kroppslig medvetenhet. Bildskapande kan främja förmågan att uttrycka sig och tolka uttryck. Teater kan nära empati och värderandet av andra. Musik kan främja lyhördhet och aktivt lyssnande.

6.5 Den kreativa eleven

Även kreativitet är något informanterna anser vara viktigt för eleverna. Detta kopplas till en nytta i alla ämnen och något som kan övas upp. Man anser att kreativiteten kan ge värdefulla kvaliteter i arbetslivet. Behovet av kreativa medarbetare har ökat på arbetsmarknaden och antalet verksamma inom den arbetskraft som arbetar kreativt har ökat dramatiskt under senare år. Ett estetiskt hus skulle kunna uppfylla och bejaka kreativiteten och erbjuda elever

⁶⁰ Marner, Anders & Örtengren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

⁶¹ Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

möjlighet att lära sig engagemang, initiativ och ett kreativt förhållningssätt till problemlösning. Kreativitet mellan människor och i miljöer kan ses bidra till utveckling av den individuella kreativiteten.⁶²

Ett estetiskt hus skulle även kunna placera kreativitet i ett socialt sammanhang och se till kreativitetens utveckling mellan människor, i tänkande och skapande. En skola bör präglas av kreativitet och en kreativ infrastruktur med ständigt pågående aktiviteter, enligt Anders Marner.⁶³ Detta kan ställas mot att kreativitet är kopplat till kulturellt förverkligande och därmed är en demokratifråga. Eftersom kreativitet är socialt till sin karaktär bör infrastrukturen bestå av goda produktions- och representationsytor, något ett estetiskt hus skulle kunna uppfylla.

6.6 Slutsammanfattning, förslag och forskningsförslag

Ett estetiskt hus har alla förutsättningar att bli ett attraktivt val för framtida elever och bli en samlingspunkt som stärker legitimiteten av att gå på ett estetiskt program. En samlokalisering förvaltd på rätt sätt skulle kunna öka en sådan skolas relevans både för elever och morgondagens samhälle. Estetiska ämne motsvaras av alltmer betydelsefulla företeelser i samhället. Estetiska ämne och läroprocesser kan avsevärt vidga skolans flerstämmighet och det finns vinster i den tysta kunskap som estetiska ämne kan förmedla. För att dra full nytta av en samlokalisering, och fritt sök i länet, bör en sådan skola ha ett centralt läge för att på så sätt underlätta bl.a. för kommunikation. Det bör även på organisationsnivå planeras för undervisningen och schema så att man till fullo kan utnyttja en samlokalisering. Här skulle man även kunna bedriva ytterligare forskning på hur man på bästa sätt kan utnyttja samarbete i såväl stor som liten skala, inriktningarna emellan. Konkreta samarbetsförslag med tydliga pedagogiska vinster skulle behövas framarbetas. Även ett ökat samarbete med näringslivet på ett kunskapsförmedlande sätt, anses vara önskvärt och här är ytterligare ett område att undersöka.

Enligt skolverkets propositionsförslag, Prop.2008/09:199, uppfattas det estetiska programmet idag som otydligt och bör förstärka sin bild som tydligt studieförberedande.⁶⁴ Det kan därmed debatteras om de estetiska inriktningarna allena ska husera tillsammans. Ett förslag är att

⁶² Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ <http://www.skolverket.se/sb/d/2991/a/16966>

inkludera samhällsvetenskapliga- och naturvetenskapliga programmet i en samlokalisering för att tydliggöra en högskoleförberedande miljö. Detta skulle även motverka en isolering av estetelever och skapa en god blandning av olika elevgrupper. Man bör grundligt fundera på hur man marknadsför det estetiska programmet och att detta i sin tur måste förhålla sig till programmet och hur man vill att det i fortsättningen ska verka. Även dessa två område, marknadsföring om/och programinnehåll, kräver mer forskning.

För programmet bild och formgivning ligger det uppenbara fördelar med att samlokaliseras med de andra inriktningarna. Ett bättre utbud av olika estetiska uttryckssätt och individuella val skulle möjliggöras. Att ingå i ett estetiskt hus skulle kunna bli en samlingspunkt som stärker legitimiteten av att gå på programmet bild och formgivning. Ett igenkännande av ett större sammanhang skulle kunna uppstå och därmed förmedla en gruppkänsla, stolthet och trygghet. Dock bör programmet bild och formgivning generellt sett fundera på den marginaliserade plats man har anpassat sig till med fokus på traditionellt hantverk och konstarter. Ett perspektiv som vidgar sig mot identitet, kreativitet, mediering, samhälle och samtid borde utvecklas och antas. Här anser jag att det bör forskas mer och ges konkreta förslag på hur detta skulle kunna te sig i den faktiska undervisningen.

Slutligen kan man säga att ett möjligt vardande av estetiskt hus med alla de fyra inriktningarna samlokaliserade och med alla de möjligheter och fördelar som därmed skulle kunna erbjudas elever borde vara en självklarhet i en stor stad som vår. Jag hoppas att det på politisk nivå kommer det att finnas tillräckligt med visioner och förtroende för att förverkliga ett projekt som detta.

REFERENSER

Aulin-Gråhamn, Lena & Thavenius, Jan. (2003): Slutredovisning av *Kultur i skolan*. Malmö: Reprocenralen.

Kvale, Steinar. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Marner, Anders. (2005): *Möten och medieringar - estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå Universitet: Inlaga Print & Media.

Marner, Anders & Örtegren Hans. (2003): *En kulturskola för alla – estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. Kalmar: Lenanders Grafiska ab.

Öhman-Gullberg, Lisa. (2008): *Laddade bilder - Representation och meningsskapande i unga tjejers filmberättande*. Stockholm: US-AB Printcenter.

Internetadresser:

Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kreativitet>, reviderad 09-10-20

Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/2991/a/16966>, reviderad 09-10-27

Bilaga 1 - Intervju frågor

1. Vilka *möjligheter/hinder* tror du skulle kunna uppstå om man la de fyra inriktningarna i samma lokaler?
2. Om några, vilka pedagogiska vinster tror du att detta skulle kunna ge?
3. Vad skulle det kunna ge eleverna?
4. Vad anser du att kultur i skolan har för betydelse?
5. Känner du att det är viktigt med en kreativ miljö i en skola? Varför?
6. Kan du motivera, om du anser att det finns, en koppling mellan skola/kreativitet/arbetsliv (yrkesliv)?

